

بررسی چالش های تعارض منافع در نظام مهندسی کشور

رسول حیدری مهارلویی^{۱*}، محمدحسین صبحیه^۲

دانشجوی دکتری مدیریت پروژه و ساخت، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس

دانشیار گروه مدیریت پروژه و ساخت، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس

*rasoulheydari@alumni.ut.ac.ir

ارسال: خرداد ماه ۱۴۰۰ پذیرش: مرداد ماه ۱۴۰۰

چکیده

سازمان نظام مهندسی ساختمانی یک نهاد غیرانتفاعی می باشد که بر اساس قانون، وضع مقررات ملی ساختمان به منظور اطمینان از ایمنی، بهداشت، بهره دهی مناسب، آسایش و صرفه اقتصادی و اجراء و کنترل آن در جهت حمایت از مردم به عنوان بهره برداران از ساختمان ها و فضاهای شهری و ابنیه و مستحذات عمومی و حفظ و افزایش بهره وری منابع مواد و انرژی و سرمایه های ملی با بر عهده دارد. بستر کار این سازمان در تعامل به سایر ذی نفعان به نحوی می باشد که دارای پیچیدگی های ساختاری می باشد.

به دلیل عدم شفافیت وظایف، اختیارات و مسئولیت ها و همچنین نبود قوانین مشخص برای پیش گیری از تعارض منافع مشکلات عدیده در این حوزه ایجاد شده است. به نحوی که فعالیت های این سازمان کلیدی در چند سال اخیر تحت تأثیر تبعات بروز تعارض منافع قرار گرفته است و وجود تعارض منافع در آن به صورت مشهود سبب عملکرد ضعیف این سازمان شده است.

کلمات کلیدی: تعارض منافع، سازمان نظام مهندسی کشور، شهرداری، وزارت راه و شهرسازی.

۱- مقدمه

بخش گسترده ای از پروژه ها، در محدوده شهرها و حریم شهرها واقع شده اند که بر اساس قوانین کشور، همچون قانون نظام مهندس و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴، طراحی و اجرای آنها می بایست با رعایت مقررات ملی ساختمان، ضوابط و مقررات شهرسازی و مفاد طرح های جامع و تفصیلی و هادی و از سوی اشخاص حقیقی و حقوقی دارنده پروانه اشتغال به کار و در حدود صلاحیت آنها صورت گیرد.

وضع این قوانین به منظور ترویج اصول معماری و شهرسازی و رشد آگاهی عمومی نسبت به آن و مقررات ملی ساختمان و افزایش بهره وری، بالا بردن کیفیت خدمات مهندسی و نظارت بر حسن اجرای خدمات، ارتقای دانش فنی صاحبان حرفه ها در این بخش و جلب مشارکت حرفه ای مهندسان و صاحبان حرفه ها و صنوف ساختمانی در تهیه و اجرای طرح های توسعه و آبادانی کشور بوده است.

سیر تحول وضع قوانین نظام مهندسی از اولین آنها، یعنی قانون نظام معماری و ساختمانی، مصوب خرداد ۱۳۵۲ و اصلاحات بعدی آن، مصوب شهریور ۱۳۵۶؛ تا قانون نظام مهندسی ساختمان، مصوب ۱۳۷۱، که ۲ سال برای اجرای آزمایشی آن مدت تعیین شده بود؛ و سرانجام قانون حاضر، یعنی نظام مهندسی و کنترل ساختمان، مصوب اسفند ۱۳۷۴، به خوبی نشان می دهد که برای تحقق رشد همه جانبه پروژه ها و دست اندکاران آنها در کشور، نیازمند یک ساختار نظامند می باشیم.

اما با بررسی شرایط موجود در محدوده شهرها می توان آسیب های زیر را در پروژه های شهری مشاهده نمود:

- عدم رعایت استانداردها و آیین نامه ها و مقررات مربوط
- به کارگیری نیروی انسانی غیر ماهر
- عدم نظارت فنی مستمر از سوی مراجع نظارتی
- تداخل مسؤلیت ها در اجرا بین ذینفعان اصلی
- به کارگیری مصالح غیر استاندارد
- استفاده ناصحیح از تکنولوژی ساخت
- عدم برنامه ریزی مالی و زمانی پروژه ها
- تخریب نمای شهری و ایجاد موانع دید
- ایجاد مزاحمت های زیست محیطی
- عدم تضمین مسؤلیت ها و کیفیت اجرا

ریشه این آسیب ها در اجرای پروژه های شهری را می توان، نارسا بودن نظام حاکم بر آنها دانست که سبب عدم اطمینان از ایمنی، بهداشت، بهره دهی مناسب، آسایش و صرفه اقتصادی و اجراء و کنترل آن شده است. لذا این تحقیق به دنبال بررسی عوامل موثر بر ناکارآمدی نظام حاکم بر پروژه های شهری می باشد. در این راستا در اولین گام روابط میان ذی نفعان کلیدی در پروژه های شهری و نظام حاکم بر آنها در سه بخش به شرح زیر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است:

۱. خدمات دهندگان: که شامل مهندسان، کاردانه های فنی، معماران تجربی می باشند که به دنبال ارائه خدمات و اخذ حق الزحمه می باشند .

۲. خدمات گیرندگان: عموم شهروندان که نیازمند خدمات طراحی، محاسبه، نظارت و اجرا و ... می باشند.

۳. نهادهای تنظیم کننده: نهادهای دولتی و غیر دولتی همچون وزارت راه و شهرسازی، شهرداری، نظام مهندسی و ... که وظیفه تنظیم روابط بین خدمات دهندگان و خدمات گیرندگان را بر عهده دارند.

در این بین تعارض منافع به عنوان یکی از دغدغه های مسئولین در رده های مختلف مورد توجه قرار گرفته است و در سطح اجتماعی و عمومی نیز به آن پرداخته شده است. اهم نتایج تلاش های صورت گرفته در خصوص وضع قوانین و مقررات در خصوص تعارض منافع به شرح جدول زیر می باشد:

جدول ۱- اهم تلاش های صورت گرفته در جهت وضع قوانین و مقررات در خصوص تعارض منافع

ردیف	سازمان/ ارگان	نوع و عنوان ضوابط	شماره	تاریخ
۱	شهرداری شهر تهران	مدیریت تعارض منافع در شهرداری تهران	۱۶۰/۲۴۸۶/۲۰۳۵۵	۱۳۹۷/۰۷/۱۶
	مجلس شورای اسلامی	پیش نویس طرح مدیریت تعارض منافع	۱۱۲۷۲۰	۹۷/۱۲/۲۰
۲	دولت	لایحه مدیریت تعارض منافع در خدمات عمومی	۵۴۰۹۱/۱۱۱۵۳۸	۱۳۹۸/۸/۱۹ مصوب دولت ۱۳۹۸/۹/۴ ارسال به مجلس
۳	وزارت راه و شهرسازی	دستورالعمل اجرایی منع پذیرش همزمان اموری که زمینه و موجبات نمایندگی و یا قبول منافع متعارض فراهم می آورد	۵۷۵۷۳/۱۰۰/۰۲	۱۳۹۶/۱۱/۵
۴	وزارت نیرو	نحوه مدیریت تعارض منافع	---	۱۳۹۹/۸/۱۳
۵	وزارت آموزش و پرورش	مدیریت تعارض منافع در آموزش و پرورش	---	۱۳۹۹/۳/۱۹

شورای شهر تهران در سال ۹۷، در راستای اجرای سیاست‌های کلی نظام اداری مصوب ۱۳۸۹ و قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد مصوب ۱۳۹۰ و مستنداً به قانون راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷ و قانون نظارت بر مسافرت‌های خارجی کارکنان دولت ۱۳۷۳ و به منظور نهادینه‌سازی شفافیت در حوزه تعارض منافع و مبارزه نظام‌مند و دقیق با تخلفات اداری و دسترسی به عدالت اداری پایدار، مصوبه «مدیریت تعارض منافع در شهرداری تهران» تصویب نمود. بر اساس این مصوبه، تعارض منافع عبارت است از تعارض منافع شخصی مشمولان این مصوبه با انجام بی‌طرفانه و بدون تبعیض وظایف حرفه‌ای و اختیارات قانونی آن‌ها در مجموعه مدیریت شهری تهران^۱.

بر اساس ماده ۷ مصوبه فوق، کارکنان شهرداری تهران و واحدهای تابعه چه به صورت حقیقی و چه به صورت حقوقی، تا زمانی که رابطه استخدامی آن‌ها با شهرداری تهران و واحدهای تابعه پابرجاست، حق استفاده از هیچ‌یک از صلاحیت‌های مندرج در پروانه سازمان نظام مهندسی ساختمان خود را در شهر تهران ندارند.

در نظام حقوقی ایران، بدون اینکه نامی از تعارض منافع برده شود مضمون آن، به طور پراکنده، در برخی قوانین و مقررات مورد توجه واقع شده است. در حوزه قضایی، از همان زمان که قوانین آیین دادرسی در ایران تصویب شده است مقرراتی نیز برای موارد تعارض منافع پیش‌بینی شده است. این رویه، کم و بیش، در مورد مراجع رسیدگی به تخلفات اداری یا انتظامی نیز رعایت شده است. علاوه بر این، قوانین متعدد دیگری به طور مستقیم یا غیرمستقیم به ممنوعیت یا تحدید اقداماتی پرداخته‌اند که به طور غیرمستقیم با تعارض منافع مرتبط هستند. لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷، قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲، قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳، قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶، قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷، قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴، قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ و قانون رسیدگی به داریی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۱ از این زمره‌اند.

بر این اساس نمایندگان مجلس طرحی را با عنوان "مدیریت تعارض منافع" در تاریخ ۹۷/۱۲/۲۰ تهیه و ارائه نمودند. این طرح در ۲۷ ماده، تعارض منافع را تعریف و قوانینی را برای جلوگیری از ایجاد آن و مبارزه با آن در ساختارهای دولتی پیشنهاد کرده است. طبق این طرح، وظیفه اجرای این قانون بر عهده سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد.

جدا از تلاش‌های مجلس، با توجه به ضرورت‌هایی که دولت دوازدهم در انجام وظایف خود مشاهده نموده در تاریخ ۱۳۹۸/۹/۴ لایحه «مدیریت تعارض منافع در خدمات عمومی» را به مجلس ارائه نمود. این لایحه با هدف افزایش اعتماد عمومی به مقامات، مسئولان و کارمندان و بهبود اداره کشور، پیشگیری از تأثیر ناروای منافع شخصی دولت بر کیفیت و نحوه انجام وظایف و استفاده از اختیارات قانونی، افزایش شفافیت در امور عمومی جامعه و ارتقاء پاسخگویی، ارتقای سلامت نظام اداری و پیشگیری از فساد و حمایت از عدالت رویه‌ای و ارتقای کارآمدی نظام، تهیه و ارائه شده است.

با توجه به اهمیت این موضوع و تبعات بروز تعارض منافع در سازمان نظام مهندسی نیز، دستورالعمل اجرایی منع پذیرش همزمان اموری که واجد زمینه و یا متضمن منافع متعارض است از سوی وزارت راه و شهرسازی در ۱۳۹۶/۱۱/۵ تهیه و ابلاغ گردید. این مقاله پس از معرفی تعارض منافع و انواع آن، ریشه‌های و عوامل بروز آن و همچنین معرفی سازمان نظام مهندسی، به بررسی تعارض منافع در خدمات عمومی در انطباق با ساختار سازمان نظام مهندسی مورد بر اساس شرایط موجود مورد بررسی قرار داده است.

^۱ شورای شهر تهران، مصوبه مدیریت تعارض منافع در شهرداری تهران-ابلاغی به شماره ۲۰۳۵۵/۲۴۶۸/۱۶ مورخ ۱۳۹۷/۰۷/۱۶

۲- مرور ادبیات موضوع

تعارض منافع موضوعی است که به طور عینی اتفاق می‌افتد. تعارض منافع یا تعارض علایق گاه به حالت و وضعیتی اطلاق می‌شود که شخص یا اشخاصی وجود داشته باشند که از یکسو در مقام و موقعیت محتاج به اعتماد قرار می‌گیرند، و از سوی دیگر خود دارای منافع شخصی یا گروهی مجزا و در تقابل و تعارض با مسؤولیت موردنظر هستند.

۲-۱- تعریف تعارض منافع

گاهی فردی به صورت ناخواسته و در حالت بی‌طرفی در شرایطی قرار می‌گیرد که میان منافع شخصی و حرفه‌ای او تضاد ایجاد شده است؛ گاه زمانی نمایان می‌شود که مسؤولیت یک‌طرف در قبال طرف دومی این محدودیت را برای وی به وجود می‌آورد که بتواند مسؤولیت خود را به طرف سوم محول کند [۱] و گاه نیز موقعیت شخصی فرد، تحت تأثیر موقعیت عمومی او قرار می‌گیرد. در جدول شماره دو، به برخی از تعاریف های دیگر تعارض منافع اشاره گردیده است [۲].

جدول ۲- برخی از تعاریف تعارض منافع

ردیف	سازمان/نهاد	تعریف
۱	سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (OECD)	تعارض منافع، تعارضی میان وظایف دولتی و منافع خصوصی مأمورین دولتی تعریف می‌کند، به طوری که این منافع می‌تواند به صورت ناصحیحی وظایف آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد [۳].
۲	سازمان شفافیت بین‌الملل	تعارض منافع را شرایطی است که در آن افراد یا نهادها (که می‌تواند دولت، رسانه، کسب‌وکار یا سازمان مدنی باشد) مواجه با انتخاب بین وظایف خود و منافع شخصی‌شان می‌گردند [۴].
۳	طرح نامه کمیسیون اروپا ^۱	مفهوم تعارض منافع باید دربرگیرنده تمامی حالت‌هایی باشد که در آن کارکنان پیمانکار یا سایر ارائه‌کنندگان خدمات دخیل در فرآیند، دارای منفعت شخصی از نتیجه این قرارداد بوده، به گونه‌ای که بی‌طرفی و عملکردشان را به طور ناصوابی تحت تأثیر قرار دهد [۵].
۴	پیش‌نویس لایحه مدیریت تعارض منافع در خدمات عمومی	تعارض منافع عبارت است از تعارض منافع شخصی مشمولان این قانون با انجام بی‌طرفانه و بدون تبعیض وظایف و اختیارات قانونی آن‌ها.

تعارض منافع مجموعه‌ای از شرایط است که موجب می‌شود تصمیمات و اقدامات حرفه‌ای، تحت تأثیر یک منفعت ثانویه قرار گیرد [۶]. راهنمای سازمان توسعه و همکاری اقتصادی نیز، تعارض منافع را تعارضی میان وظایف دولتی و منافع خصوصی مأمورین دولتی تعریف می‌کند، به طوری که این منافع بتواند به صورت ناصحیحی وظایف آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد [۷].

۲-۲- انواع تعارض منافع

مسئله تعارض منافع می‌تواند در حالت‌های مختلف رخ دهد. بدین ترتیب که گاهی افراد حقیقی یا حقوقی به خاطر جایگاهی که در حاکمیت دارند دچار این مسئله می‌شوند بدین ترتیب این دو نوع از تعارض منافع به ویژگی‌های شخصی افراد یا سازمان‌ها مرتبط می‌شوند. دسته دیگری از تعارض منافع را می‌تواند بر اساس جایگاه‌هایی که می‌تواند منجر به تعارض منافع شود معرفی کرد بدین معنا که گاهی ساختارهای نهادی حاکمیت به گونه‌ای طراحی شده است که اگر هر شخصی را در آن موقعیت قرار دهیم در معرض تعارض منافع قرار می‌گیرد و به تعبیری تعارض منافع در ابعاد نهادی به وجود آمده است. با توجه به این توضیحات مسئله تعارض منافع را می‌توان به دودسته ذیل تقسیم کرد [۸].

۱- تعارض منافع شخص محور: در این حالت، به علت برخی ویژگی‌های مربوط به شخص قرار گرفته در مناصب حاکمیتی (روابط خانوادگی، روابط سهامداری، اشتغال و...)، منافع شخص در تعارض با منافع حاکمیت و عموم مردم قرار می‌گیرد. نوع دیگری از تعارض منافع شخصی را می‌توان ناشی از ساختار و قواعدی دانست که افراد در آن قرار می‌گیرند. به عنوان مثال طبق قواعد سازمانی ممکن است تعیین مبلغ حقوق و مزایای مدیران به عهده خودشان باشد.

^۱ EUROPEAN COMMISSION

۲- تعارض منافع سازمان محور: این حالت شبیه به تعارض منافع شخص محور است، ولی در مورد منافع یک سازمان مصداق پیدا می‌کند. به طوری که به علت ویژگی‌های مرتبط با سازمان مانند فعالیت‌های شرکت‌های وابسته به سازمان یا خدماتی که سازمان ارائه می‌کند منافع سازمان در تعارض با منافع حاکمیت قرار می‌گیرد.

در بررسی تعارض منافع در سازمان‌های مختلف تفکیک این دو نوع تعارض منافع می‌تواند به تحلیل و ریشه‌یابی بهتر علل بروز تعارض منافع و راهکارهای جلوگیری از آن کمک نماید.

۲-۳- ریشه‌ها و عوامل بروز تعارض منافع

نیاز است که مشخص شود که در هر یک از مواضع تعارض منافع، چه عاملی موجب ایجاد تعارض منافع شده است، تا بتوان راهکارهای متناسب با آن طراحی نمود. در تحقیقات مختلف از عوامل تحریک ایجاد تعارض در سازمان‌ها می‌توان به ۱- رقابت برای پاداش، ۲- تعارض در ایفای وظایف، ۳- نقص در ارتباطات کارمندان با هم و با سازمان‌ها، ۴- تعارض در موقعیت‌ها [۸]، ۵- اهدای پاداش و جبران خسارت مستقیم و غیرمستقیم، ۶- اعطای هدیه توسط خود افراد ذینفع، ۷- معاملات مالی بین مؤسسه‌ی خیریه، مدیران و کارمندان آن به عنوان مصادیقی از تعارض منافع اشاره کرد [۹].

بر اساس گزارش دفتر مطالعات اقتصاد مجلس شورای اسلامی [۱۰] عوامل ایجادکننده تعارض منافع را می‌توان به دو دسته تقسیم‌بندی نمود که در جدول شماره سه، آورده شده است.

جدول ۳- عوامل ایجادکننده تعارض منافع

عوامل نهادی	عوامل فردی
۱. اتحاد قاعده گذار و مجری قواعد	۱. ارتباطات سهامداری یا مالکیت شرکت‌های مرتبط با
۲. اتحاد ناظر و منظور (نظارت‌شونده)	تصمیم‌گیری
۳. تعارض درآمد و وظایف	۲. اشتغال همزمان
۴. تعارض وظایف	۳. دریافت هدیه از نهادهای قاعده‌پذیر
	۴. ارتباطات خویشاوندی
	۵. ارتباطات پسا‌شغلی و مسئله درب گردان
	۶. انگیزه‌های سیاسی، منطقه‌ای و سلیقه‌ای

در هر حال بررسی و تشخیص تعارض منافع اقتصادی بسیار راحت‌تر از بررسی تشخیص تعارض منافع غیراقتصادی است. منافع غیراقتصادی که گاهی منافع خصوصی (private interests) نیز نام‌گذاری می‌گردد ممکن است به دلایل شخصی، سیاسی، عقیدتی، دانشگاهی و یا حتی مذهبی رخ دهد.

۲-۴- راه‌حل‌های جلوگیری و برخورد با تعارض منافع

بر اساس گزارش دفتر مطالعات اقتصاد مجلس شورای اسلامی [۱۱] راهکارهای ناظر به اشخاص حقیقی یا حقوقی برای پیشگیری و مدیریت تعارض را می‌توان به صورت جدول شماره ۴، تقسیم‌بندی نمود:

جدول ۴- راهکارهای ناظر به اشخاص حقیقی یا حقوقی برای پیشگیری و مدیریت تعارض

اعلام منافع مالی:	راهکارهای عمومی
- اعلام درآمدهای شخصی یا خانوادگی و هدایای دریافتی	
- اعلام دارایی‌های شخصی و خانوادگی	
اقرار به وجود تعارض منافع:	
- اعلام وجود منافع شخصی در زمان مدیریت و انعقاد قراردادها	
- اعلام وجود منافع شخصی در زمان تصمیم‌گیری و رأی‌گیری	
- اعلام وجود منافع شخصی در هنگام ارائه مشاوره سیاسی	
اعمال محدودیت:	
- محدودیت برای شغل دوم	
- محدودیت فعالیت در بخش خصوصی و NGO ها پس از ترک مشاغل حاکمیتی	

<ul style="list-style-type: none"> - محدودیت‌ها و کنترل‌ها یا - امتناع از مشارکت در تصمیم‌گیری در شرایط تعارض منافع - محدودیت‌های شخصی و خانوادگی مالکیت شرکت‌های خصوصی - بی‌بهره سازی مالی مسئولین از نتایج سیاست‌گذاری‌شان 	
<ol style="list-style-type: none"> ۱. متأثر کردن قاعده گذار از نتایج اجرای قواعد یا تفکیک قاعده گذار و مجری ۲. تفکیک ناظر و نظارت شونده و قاضی و متهم ۳. برطرف کردن تعارض بین درآمدها و وظایف سازمان‌ها ۴. برطرف کردن تعارض بین وظایف یک سازمان ۵. تغییر قواعد در فرآیندهای کارشناس محور (امضای طلایی) 	راهکار تغییر ساختاری قواعد

۳- پیشینه تحقیق

۳-۱- تعارض منافع و برخورد با آن در قوانین و مقررات

در سال ۱۹۸۸، دادگاه انتاریو در کانادا موقعیت تعارض منافع را ارتباط منافع شخصی افراد با وظیفه‌ی حرفه‌ای آنان که سبب ایجاد نگرانی معقولی از تحت تأثیر قرار گرفتن اقدامات حرفه‌ای باشد تعریف کرد. وجود تعارض منافع نیاز به اثبات تأثیر حقیقی منافع شخصی روی کار حرفه‌ای ندارد، بلکه وجود یک منفعت ثانویه به‌تنهایی کفایت می‌کند [۱۲].

بر اساس نظریه‌ی تامسون تعارض منافع عبارت است از: مجموعه شرایطی که در آن تصمیم حرفه‌ای در مورد یک هدف اولیه تحت تأثیر یک منفعت ثانویه قرار گیرد [۱۳].

در قانون ایران تعریف دقیق و شفاف از تعارض منافع در دست نیست، ولی واضح است که در بسیاری از مشاغل حرفه‌ای اجتناب از بروز تعارض منافع امکان‌پذیر نیست. برای مثال، تعارض میان منافع شخصی و عمومی و کلاً، مدیران بیمه، اعضای هیأت علمی، محققان و پزشکان. زمانی که در تعامل گروه‌ها یکی یا هر دو طرف از تعارض صدمه ببینند یا از آن مطلع شوند، تمایل به مقابله و مخالفت، به‌صورت عملی به اتخاذ روش‌هایی برای مقابله منجر خواهد شد.

۳-۲- مقابله با تعارض منافع و برخورد با آن در کشورهای مختلف

تعارض منافع در غالب کشورهای و در عرصه‌های گوناگون مطرح می‌شود. از این‌رو، سیاست‌ها در عرصه‌ی حقوق، مقررات متعددی برای پرهیز یا حل آن وضع برشمرده است؛ از جمله پنج شیوه‌ی رقابت، همکاری، اجتناب، مصالحه و گاه ترجیح دادن منافع افراد بر منافع خود [۱۴].

کشور کانادا در زمینه‌ی سازوکارهای نظارتی، مجموعه‌ای تحت عنوان کمیسیون خدمات دولتی راه‌اندازی کرده که از منافع عمومی پاسداری می‌کند. مطابق قانون تعارض منافع در سمت‌های دولتی، قرارداد یا مزایای اعطاشده به کارمندان، باید مورد تأیید عمومی بوده و افراد به‌طور برابر از آن برخوردار باشند [۱۵]. هر بار که تغییر بزرگی در امور شخصی یا وظایف رسمی مسئولان دولتی کانادا رخ می‌دهد، آن‌ها باید در صورت وجود تعارض منافع اعم از واقعی، آشکار یا بالقوه، مراتب را به‌صورت محرمانه گزارش دهند [۱۶].

در امریکا کدهای اخلاقی، مقامات و کارمندان دولت را از اقداماتی نظیر رأی دادن، صحبت کردن یا هرگونه اقدامی که نفعی مستقیم و غیرمستقیم برای خودش یا هر یک از اعضای خانواده‌اش دارد منع نموده و مقامات دولتی از کسب هرگونه منفعت مالی، درگیر شدن در کسب و کار، مناقصه و استخدام، معامله و فعالیت‌های واحد بهره‌برداری شخصی ممنوع‌اند [۱۷].

با توسعه‌ی این مقوله، در کالیفرنیا و ایالت ویسکانسین قانونی تصویب شده است که کارمندان دولت را به اجتناب از منافع اقتصادی و ممنوعیت شرکت در مسائلی که برای آنان نفع اقتصادی دارد ملزم می‌کند. این قانون کارمندان را در صورت داشتن نفع شخصی، از شرکت در امور دولتی منع می‌کند [۱۸].

از دیگر متون قانونی راجع به تعارض منافع می‌توان به قانون تعارض منافع کارمندان شهرداری امریکا اشاره کرد که در آن، محدودیت‌هایی برای کارکنان شهرداری در مورد آنچه ممکن است در انجام کار، پس از ساعات کار و بعد از ترک خدمات عمومی اتفاق افتد، وضع شده است. پرداخت پول به کارکنان شهرداری، مقامات منتخب، داوطلبان و مشاوران، با استناد به قانون مذکور پیگیری می‌شود که در آن رشاء و ارتشا ممنوع است؛ در نهایت، یک کارمند شهرداری امکان استفاده از هیچ پاداشی در قبال اقدامات ناشی از سمت رسمی خود را ندارد [۱۹].

در کشور فرانسه قواعدی وضع شده که هدف آنها، حفظ و تقویت اعتماد به نفس کارمندان و جلب اعتماد عمومی است. کارمندان باید از دریافت هر نوع منفعت مالی بدون تفهیم و تفهیم علت اصلی آن خودداری کنند. هیچ‌یک از کارمندان نباید با داشتن نفع مالی در یک شرکت به انعقاد قراردادی با آن مبادرت ورزند [۲۰].

۳-۳- میزان فراگیری استفاده از ابزارهای پیشگیری از تعارض منافع

اگرچه سیاست‌های مدیریت تعارض منافع در کشورهای مختلف متفاوت و گسترده است، اما می‌توان گفت بخشی از این سیاست‌ها به‌عنوان راهکارهای عمومی مدیریت تعارض منافع مورد توافق اکثر کشورها قرار گرفته و به‌صورت عمومی در بسیاری از کشورها به اجرا درآمده است. سیاست‌های عمومی مورد استفاده را می‌توان به دودسته اعمال محدودیت و اعلان عمومی تقسیم کرد.

الف) محدودیت: بنا بر گزارش بانک جهانی [۲۱]، محدودیت‌های اعمالی دارای رتبه‌بندی مختلفی است. این محدودیت‌ها از ممنوعیت اشتغال در بنگاه‌های خصوصی گرفته تا محدودیت‌های پیچیده‌تری مانند قرار دادن حد برای سهام یا دریافت حق مشاوره گسترده است. با این حال در اکثر کشورهای بررسی شده این نوع، محدودیت‌ها اعمال شده است.

ب) اعلان عمومی: دسته دیگری از سیاست‌های پیشگیری از تعارض منافع شخص محور برای کارمندان دولت تحت عنوان اعلام منافع و اعلام تعارض منافع معرفی می‌شوند. بنا به گزارش بانک جهانی، سیاست اصلی دیگری که به‌منظور مقابله با موضوع تعارض منافع استفاده می‌شود الزام افشای مقدار واقعی دارایی‌ها، مقدار و منبع درآمدها، سهام و پول نقد و حساب‌های بانکی است [۲۲].

۳-۴- تعارض منافع و برخورد با آن در حقوق ایران

در نظام حقوقی ما، بدون اینکه نامی از تعارض منافع برده شود مضمون آن، به‌طور پراکنده، در برخی قوانین و مقررات مورد توجه واقع شده است. در حوزه قضایی، از همان زمان که قوانین آیین دادرسی در ایران تصویب شده است مقرراتی نیز برای موارد تعارض منافع پیش‌بینی شده است. این رویه، کم‌وبیش، در مورد مراجع رسیدگی به تخلفات اداری یا انتظامی نیز رعایت شده است. علاوه بر این، قوانین متعدد دیگری به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به ممنوعیت یا تحدید اقداماتی پرداخته‌اند که به‌طور غیرمستقیم با تعارض منافع مرتبط هستند.

لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷، قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲، قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳، قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶، قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷، قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴، قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ و قانون رسیدگی به داریی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۱ از این زمره‌اند.

با وجود این، در قوانین مذکور، هدف اصلی، پیشگیری از تعارض منافع یا مدیریت آن نبوده و عمدتاً با رویکرد کیفی و جرم‌انگاری به برخی از مصادیق تعارض منافع توجه شده است. بستر کلی این قوانین، پیشگیری از فساد یا برخورد با فساد است در حالی که تعارض منافع با فساد یکی نیست. بخش مهمی از مصادیق تعارض منافع به‌ویژه تعارض منافع مقامات، مسئولان و کارگزاران سیاسی و مقررات‌گذار، تعارض منافع دارندگان وظایف و اختیارات کنترلی، نظارتی و بازرسی و دارندگان وظایف و اختیارات محاسباتی، ارزیابی و ارزشیابی و ممیزی، تعارض منافع اشخاصی که همزمان راجع به موضوعات مشابه به مقامات یا واحدهای مشابه یا متناظر اجرایی، پژوهشی، مشورتی و سیاست‌گذاری مشاوره می‌دهند، اشخاصی که وظیفه صدور هر نوع گواهی یا مجوز بر عهده آن‌ها گذاشته شده است، اشخاصی که طبق قانون، مجاز به تصدی مشاغل یا سمت‌های متعدد هستند، اشخاصی که امور متقاضیان خدمت را به دفتر یا موسسه خصوصی یا هر محل دیگری که در آن، سهم یا ذی‌نفع هستند ارجاع می‌دهند، اشخاصی که از اختیار اعطای کمک به افراد، سازمان‌ها و مؤسسات غیردولتی برخوردارند و برخی دیگر از حوزه‌های مهم تعارض منافع، در این قوانین، مورد توجه واقع نشده‌اند. افزون بر این، سازوکار مناسبی برای شناسایی و مدیریت انواع تعارض منافع تدارک دیده نشده است.

در عین حال، باهدف پیشگیری از بروز تعارض منافع، قوانین ایران سازوکارهایی را نیز برای پیشگیری از فساد در میان مقامات ارشد دولتی پیش‌بینی کرده است. برابر اصول ۱۴۱ و ۱۴۲ قانون اساسی نیز بروز تعارض منافع به‌عنوان یکی از مهم‌ترین خاستگاه‌های فساد مالی و اداری مورد هدف قرار گرفته است. علاوه بر این، قانون منع کارکنان دولت از مداخله در معاملات دولتی و در این زمینه، جرم‌انگاری مجازات‌های کیفری پیش‌بینی نموده است [۲۲].

۳-۵- معرفی سازمان نظام‌مهندسی کشور

سازمان نظام‌مهندسی، سازمانی غیردولتی است که در جهت تحقق قانون نظام‌مهندسی و کنترل ساختمان مصوب سال ۱۳۷۴ به‌صورت رسمی با اهداف و خط‌مشی زیر تأسیس گردید:

۱. تقویت و توسعه فرهنگ و ارزش‌های اسلامی در معماری و شهرسازی.
۲. تنسيق امور مربوط به مشاغل و حرفه‌های فنی و مهندسی در بخش‌های ساختمان و شهرسازی.
۳. تأمین موجبات رشد و اعتلای مهندسی در کشور.
۴. ترویج اصول معماری و شهرسازی و رشد آگاهی عمومی نسبت به آن و مقررات ملی ساختمان و افزایش بهره‌وری.
۵. بالا بردن کیفیت خدمات مهندسی و نظارت بر حسن اجرای خدمات.
۶. ارتقای دانش فنی صاحبان حرفه‌ها در این بخش.
۷. وضع مقررات ملی ساختمان به منظور اطمینان از ایمنی، بهداشت، بهره‌دهی مناسب، آسایش و صرفه اقتصادی و اجراء و کنترل آن در جهت حمایت از مردم به‌عنوان بهره‌برداران از ساختمان‌ها و فضاهای شهری و ابنیه و مستحدثات عمومی و حفظ و افزایش بهره‌وری منابع مواد و انرژی و سرمایه‌های ملی.
۸. تهیه و تنظیم مبانی قیمت‌گذاری خدمات مهندسی.
۹. الزام به رعایت مقررات ملی ساختمان، ضوابط و مقررات شهرسازی و مفاد طرح‌های جامع و تفصیلی و هادی از سوی تمام دستگاه‌های دولتی، شهرداری‌ها، سازندگان، مهندسين، بهره‌برداران و تمام اشخاص حقیقی و حقوقی مرتبط با بخش ساختمان به‌عنوان اصل حاکم بر کلیه روابط و فعالیت‌های آن‌ها و فراهم ساختن زمینه همکاری کامل میان وزارت مسکن و شهرسازی، شهرداری‌ها و تشکل‌های مهندسی و حرفه‌ای و صنوف ساختمان.
۱۰. جلب مشارکت حرفه‌ای مهندسان و صاحبان حرفه‌ها و صنوف ساختمانی در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه و آبادانی کشور.

بر اساس ماده ۴ قانون نظام مهندس و کنترل ساختمان اشتغال اشخاص حقیقی و حقوقی به آن دسته از امور فنی در بخش‌های ساختمان و شهرسازی که توسط وزارت راه و شهرسازی تعیین می‌شود مستلزم داشتن صلاحیت حرفه‌ای است. بر این اساس در هفت رشته معماری، عمران، تاسیسات مکانیکی، تاسیسات برقی، شهرسازی، ترافیک، نقشه برداری فارغ التحصیلان برای ورود به کار نیازمند اخذ پروانه اشتغال به کار مهندسی می‌باشند. همچنین بر اساس ماده ۳۰ قانون نظام مهندس و کنترل ساختمان، شهرداری‌ها و مراجع صدور پروانه ساختمان، پروانه شهرک‌سازی و شهرسازی و سایر مجوزهای شروع عملیات ساختمان و کنترل و نظارت بر این گونه طرح‌ها برای صدور پروانه و سایر مجوزها تنها نقشه‌هایی را خواهند پذیرفت که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی دارنده پروانه اشتغال به کار و در حدود صلاحیت مربوط امضاء شده باشد و برای انجام فعالیت‌های کنترل و نظارت از خدمات این اشخاص در حدود صلاحیت مربوط استفاده نمایند.

بر اساس ماده ۴ قانون نظام مهندس و کنترل ساختمان و آیین نامه آن نوع پروانه مورد نیاز جهت احراز صلاحیت و مرجع صدور آن را می‌توان مشاهده نمود:

جدول ۵- پروانه مورد نیاز جهت احراز صلاحیت اشخاص در بخش‌های ساختمان و شهرسازی

اشخاص	نوع پروانه مورد نیاز جهت احراز صلاحیت	مرجع صدور
مهندسان	پروانه اشتغال به کار مهندسی	وزارت مسکن و شهرسازی
کاردانهای فنی	پروانه اشتغال به کار کاردانی	
معماران تجربی	پروانه اشتغال به تجربی	
کارگران ماهر	پروانه مهارت فنی	وزارت کار و امور اجتماعی (سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور)

برای تأمین مشارکت هر چه وسیع‌تر مهندسان در انتظام امور حرفه‌ای خود و تحقق اهداف قانون نظام مهندس و کنترل ساختمان همچون بالا بردن کیفیت خدمات مهندسی و نظارت بر حسن اجرای خدمات، ارتقای دانش فنی صاحبان حرفه‌ها در این ساختمان و جلب مشارکت حرفه‌ای مهندسان و صاحبان حرفه‌ها و صنوف ساختمانی در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه و آبادانی کشور در سطح کشور سازمان نظام مهندسی ساختمان براساس قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب سال ۱۳۷۴ تشکیل گردید. این سازمان غیر انتفاعی بوده و تابع قوانین و مقررات عمومی حاکم بر مؤسسات غیر انتفاعی می‌باشند. سازمان نظام مهندسی دارای واحدهای استانی است و سازمان هر استان از نظر حقوقی دارای شخصیت مستقل است.

برای تشکیل سازمان استان وجود حداقل ۵۰ نفر داوطلب عضویت از بین مهندسان حوزه آن استان که دارای مدرک مهندسی در رشته‌های اصلی مهندسی شامل معماری، عمران، تاسیسات مکانیکی، تاسیسات برقی، شهرسازی، نقشه برداری و ترافیک باشند، ضروری است. در حال حاضر کلیه استانهای کشور دارای سازمان نظام مهندسی هستند.

در جدول زیر ارکان سازمان نظام مهندسی ساختمان استان و سازمان نظام مهندسی ساختمان را می‌توان مشاهده نمود:

جدول ۶- ارکان سازمان نظام مهندسی ساختمان استان و سازمان نظام مهندسی ساختمان

ارکان سازمان نظام مهندسی ساختمان استان (ماده ۸ قانون)	ارکان سازمان نظام مهندسی ساختمان (ماده ۵ قانون)
مجمع عمومی	سازمان استانها
هیأت مدیره	هیأت عمومی سازمان
شورای انتظامی	شورای مرکزی سازمان
بازرسان	رییس سازمان
	شورای انتظامی نظام مهندسی

بر اساس قانون نظام مهندسی و آیین نامه اجرای آن ساختار تشکیلاتی سازمان نظام مهندسی ساختمان استان به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۷- ساختار تشکیلاتی سازمان نظام مهندسی ساختمان استان

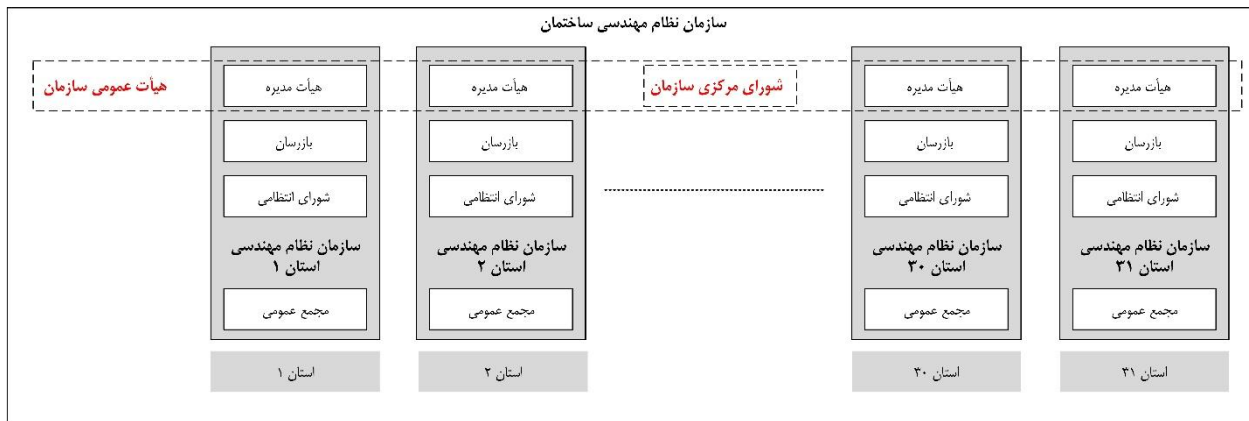
ردیف	رکن	مرجع انتخاب	اعضا	وظایف اصلی	مدت مسئولیت	مستند
۱	مجمع عمومی سازمان استان	---	متشکل از تمامی اشخاص حقیقی عضو دارای حق رأی سازمان (حداقل ۵۰ عضو)	انتخاب اعضای هیأت مدیره	---	ماده ۹ قانون ماده ۵۳-۵۷ آیین نامه
۲	هیأت مدیره	مجمع عمومی سازمان استان	از بین اعضای داوطلب واجد شرایط تعداد بین ۵ و ۲۵ نفر متناسب با تعداد اعضا متشکل از یک رئیس، دو نایب رئیس و یک دبیر	نظارت بر حسن انجام خدمات مهندسی تهیه و تنظیم مبانی قیمت گذاری خدمات مهندسی	سه ساله - انتخاب مجدد بلا مانع	ماده های ۱۵-۱۰ قانون
۳	شورای انتظامی	رئیس دادگستری استان - هیأت مدیره	متشکل از یک نفر حقوقدان به معرفی رئیس دادگستری استان و دو یا چهار نفر مهندس خوشنام به معرفی هیأت مدیره و با حکم شورای مرکزی سازمان نظام مهندسان ساختمان	رسیدگی بدوی به شکایات در خصوص تخلفات مهندسان	سه ساله - انتخاب مجدد بلا مانع	ماده ۱۷ قانون
۴	بازرسان	مجمع عمومی	در اولین جلسه فوق العاده مجمع عمومی و به پیشنهاد هیأت مدیره	رسیدگی به حسابها و ترازنامه سازمان استان و گزارش به مجمع عمومی	؟؟	تبصره ۳ ماده ۹ قانون و ماده ۱۸ قانون ماده ۵۷ آیین نامه

از کنار هم قرار گرفتن سازمان نظام مهندسی ساختمان استان ها، سازمان نظام مهندسی ساختمان ایجاد می گردد که ساختار تشکیلاتی آن به شرح زیر می باشد:

جدول ۸- سازمان نظام مهندسی ساختمان

ردیف	رکن	مرجع انتخاب	اعضا	وظایف اصلی	مدت مسئولیت	مستند
۱	هیأت عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان	(مجمع عمومی سازمان استان)	متشکل از کلیه اعضای اصلی هیأت مدیره سازمان های استان در سطح کشور	انتخاب افراد واجد شرایط عضویت در شورای مرکزی	(سه ساله - انتخاب مجدد بلا مانع)	ماده های ۹ و ۱۹ قانون
۲	شورای مرکزی سازمان	وزیر مسکن و شهرسازی	متشکل از ۲۵ نفر عضو اصلی و ۷ نفر عضو علی البدل معرفی شده از سوی هیأت عمومی و انتخاب توسط وزیر مسکن و شهرسازی متشکل از یک رئیس و دو دبیر اجرایی و دو منشی که دبیران و منشی ها با اکثریت آراء از بین اعضاء انتخاب می شوند	برنامه ریزی و فراهم آوردن زمینه اجرای اهداف و خط مشی های قانون نظام مهندسی با جلب مشارکت سازمان استان ها و هماهنگی وزارت مسکن و شهرسازی.	رئیس سازمان سه سال و سایر اعضای یک سال . انتخاب مجدد آنان بلا مانع می باشد.	ماده های ۲۳-۲۰ قانون
۳	شورای انتظامی نظامی مهندسی	وزیر مسکن و شهرسازی - شورای مرکزی سازمان - ریاست قوه قضاییه	متشکل از چهار نفر عضو سازمان که دو نفر با معرفی وزیر مسکن و شهرسازی و دو نفر دیگر با معرفی شورای مرکزی سازمان و یک حقوقدان با معرفی ریاست قوه قضاییه تشکیل می شود. نظارت "شورای انتظامی نظام مهندسی" با اکثریت سه رأی موافق، قطعی و لازم الاجرا است.	؟؟	؟؟؟	ماده ۲۴ قانون

بر اساس موارد فوق می توان نوع ارتباط ارکان سازمان نظام مهندسی ساختمان استان و ارکان سازمان نظام مهندسی ساختمان را مشاهده نمود:

شکل ۱- رکان سازمان نظام مهندسی ساختمان استان و ارکان سازمان نظام مهندسی ساختمان

۳-۶- سایر متولیان درگیر در اجرای ساخت و ساز شهری

علاوه بر سازمان نظام مهندسی کشور، شهرداری و وزارت مسکن و شهرسازی سازمان‌ها و نهادهای دیگری نیز در ساخت و ساز شهری دارای مسئولیت و اختیار می‌باشند که به صورت خلاصه اهم وظایف آن‌ها در جدول شماره نه، تشریح گردیده است.

جدول ۹- متولیان درگیر در اجرای ساخت و ساز شهری و وظایف آن‌ها

ردیف	متولیان	شرح مسئولیت
۱	شهرداری	کنترل ساخت و ساز در محدوده شهر مسئولیت صدور پروانه ساخت و نظارت بر رعایت مفاد آن
۲	وزارت مسکن و شهرسازی	نظارت عالی صدور پروانه اشتغال به کار مهندسی و پروانه اشتغال به کاردانی
۳	وزارت کار و امور اجتماعی	صدور پروانه مهارت فنی
۴	نظام مهندسی (ماده ۱۵ ق.ن.م)	نظارت بر عملکرد مهندسان (طراح- ناظر - مجری)
۵	کمیسیون ماده ۱۰۰ شهرداری	رسیدگی به تخلفات ساختمانی
۶	شورای انتظامی نظام مهندسی	رسیدگی به تخلفات مهندسان
۷	دیوان عدالت اداری	رسیدگی به شکایات علیه دستگاه‌های دولتی و کمیسیون ماده ۱۰۰
۸	کمیسیون ماده ۵	بررسی و تصویب تغییرات در طرح تفصیلی شهر
۹	مجری و ناظر	مسئولیت رعایت کیفیت و ایمنی
۱۰	اداره کار	متولی سازمانی رعایت ایمنی و مفاد قانون کار
۱۱	مهندسان (حقیقی و حقوقی پایه ۱-۲-۳)	طراحی- اجرا (مجری)- نظارت- طرح و اجرا
۱۲	شورای عالی معماری و شهرسازی	تدوین ضوابط مربوط به شهرسازی

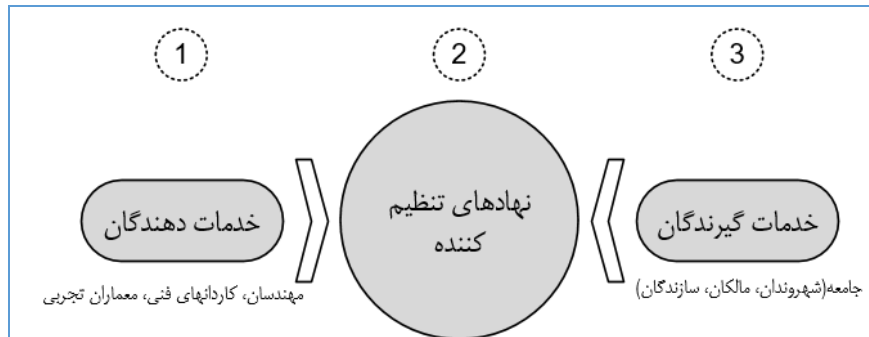
۴- روش تحقیق

از لحاظ روش شناسی با توجه به ماهیت موضوع، در مقاله حاضر مقصد نهایی با طرح سؤال پژوهش، مطرح شده و نیازی به فرضیه‌سازی احساس نشده است زیرا برخی از موضوعات مورد نظر برای پژوهش، به ویژه موضوعات تحلیلی یا مروری به دلیل ماهیت موضوع، نحوه گردآوری داده‌ها و شرایط متغیرهای مورد مطالعه نمی‌توان با روش‌های معمول تحقیق آزمایشی، همبستگی، پیمایشی و ... مورد بررسی قرار داد. در نتیجه گردآوری داده می‌طلبد که روش‌های مناسب برای آن‌ها تعیین شود. مقاله حاضر از آنجایی که به دنبال پاسخ "چيست" است و به دلیل نقد منابع مورد بررسی که نیازمند تجزیه و تحلیل است، یک مقاله تحلیلی محسوب می‌شود. نقش تحلیل در این مقاله از این بحث است که نویسندگان بر پایه قرائن و امارات و اشارات موجود درباره چالش‌های تعارض منافع در نظام مهندسی کشور از منظر قوانین کشور به استنباط می‌پردازند، لذا در مقاله حاضر مثل محققین علوم پایه، مشاهده سیستم صورت نگرفته، بلکه از مقوله نقد استفاده شده است. لذا از لحاظ نوع و ساختار، یک پژوهش سندی- تحلیلی محسوب می‌شود [۲۳].

با توجه به ساختار نظام مهندسی در این تحقیق علاوه بر مطالعه منابع کتابخانه‌ای با ۸ نفر از گروه‌های مختلف جهت درک بهتر روابط حاکم بر سازمان نظام مهندسی و پروژه‌های شهری مصاحبه ساختار نیافته صورت گرفته است.

۵- بررسی و تحلیل تعارض منافع در نظام مهندسی

ساختار اجرایی انجام وظایف سازمان نظام مهندسی در بستر روابط بین ذی‌نفعان کلیدی در تصویر شماره دو، قابل مشاهده می‌باشد:

شکل ۲- روابط حاکم بین ذی‌نفعان کلیدی در ساختار ارائه خدمات نظام مهندسی (منبع مولف مقاله)

بر اساس ماده ۳ قانون نظام مهندس و کنترل ساختمان، سازمان نظام مهندسی ساختمان یک سازمان غیر انتفاعی بوده و تابع قوانین و مقررات عمومی حاکم بر مؤسسات غیر انتفاعی می‌باشند. اما همین قانون ساختار تشکیل دهنده این سازمان را به گونه ای پیش بینی کرده است که عملاً در کلیه موضوعات اصلی، تصمیم وزارت مسکن و شهرسازی و در صدر آن وزیر راه و شهرسازی بر این ساختار حاکم می‌باشد. این در حالی می‌باشد که سازمان نظام مهندسی ساختمان در حقیقت یک NGO بوده و متشکل از جمع زیادی از مهندسان می‌باشد که در قالب یک تشکل صنفی جهت جلب مشارکت حرفه‌ای مهندسان و صاحبان حرفه‌ها و صنوف ساختمانی در تهیه و اجرای طرح‌های توسعه و آبادانی کشور و در نهایت بالا بردن کیفیت خدمات مهندسی و نظارت بر حسن اجرای خدمات تشکیل شده است.

این ساختار دارای مشکلات زیر می‌باشد که سبب بروز تعارض منافع می‌شود که در ادامه تحقیق به تفصیل به آن پرداخته شده است:

۱- تعارض منافع در دولت

نسبت به تعیین سیاست‌ها و راهبردهای حوزه معماری و شهرسازی:

سیاست‌ها و راهبردهای دولت در بخش معماری و شهرسازی سبب می‌شود با توجه به اختیارات قانونی و مقررات مربوطه، بتواند نظام حاکم بر پروژه‌های شهری را تنظیم و تغییر دهد. حتی نظام تشکیلاتی حاکم بر سازمان نظام مهندسی در اختیار وزارت راه و شهرسازی و دولت می‌باشد. این موضوع سبب می‌شود که مدیران دولتی در جایگاهی قرار گیرند که بر اساس منافع دولت ساختار حاکم را تعریف و یا تغییر دهند. به عنوان مثال برای کاهش هزینه‌های ساخت و ساخت از هر نظر، حق الزحمه خدمات مهندسی را ثابت نگه دارند تا عملکرد دولت در این بخش قابل قبول منظور گردد. این موضوع مصداق اولویت دادن منافع حزبی نسبت به منافع گروه عظیمی از فعالان حوزه ساخت و ساز شهری می‌باشد. این موضوع بیشتر در تدوین مقررات و تفسیر آنها روی می‌دهد که بر اساس قانون اختیار آنها بر عهده وزارت راه و شهرسازی می‌باشد. این موضوع مصداق اتحاد قاعده‌گذار و مجری قواعد می‌باشد که از جمله عوامل نهادی ایجادکننده تعارض منافع در اشخاص می‌باشد.

برخی از مدیران عالی دولت خصوصاً در وزارتخانه راه و شهرسازی، مالک، عضو هیات مدیره و یا سهام‌دار شرکت‌های بزرگ ساخت مسکن هستند. تجربه نشان داد که این مسئله بر توقف یا عدم پیگیری پروژه مسکن مهر (به عنوان یک وعده حکومتی به مردم) مؤثر بوده است و این موضوع ناشی از جایگاه تعارض منافع در این ساختار می‌باشد.

نسبت به وضع باید و نبایدها:

کلیه فرایندهایی که تصمیمات آنها به نوعی لازم‌الاجرا محسوب می‌شود (سیاست کلی، قانون، آیین‌نامه، مصوبه، ...) در صورتی که به صورت کافی شفاف و مشارکتی نباشد، به طور جدی در معرض ناکارآمدی، تعارض منافع و نفوذ (رانت‌جویی) قرار می‌گیرد. برای مثال، وقتی قوانین بطور مشارکتی و بدون حضور تمامی ذی‌نفعان و نخبگان حوزه‌ی مورد بحث قانون نوشته نشود، طبیعتاً ممکن است منافع تمامی افراد در آن در نظر گرفته نشود و ناخودآگاه (در برخی موارد هم خودآگاه) قوانین تصویب شده تنها منفعت و مصلحت عده‌ای خاص را در نظر بگیرد؛ لذا اصطلاحات این عدم شفافیت موجب ایجاد یا تقویت زمینه‌های تعارض منافع برای افراد در جایگاه‌های مختلف می‌شود. این موضوع در نظام حاکم بر پروژه‌های شهری به صورت واضح دیده می‌شود.

نسبت به سازمان نظام مهندسی:

از طرف دیگر عزل و نصب‌های افراد کلیدی در ساختار نظام مهندسی می‌باشد که بر اساس قانون، افراد کلیدی همچون رئیس سازمان، شورای مرکزی سازمان و ... یا با معرفی از سوی وزیر راه و شهرسازی به این مقام منصوب خواهد شد یا به وسیله وی انتخاب می‌گردند. این انتخاب‌ها نیز عموماً با نگاهی سیاسی صورت می‌گیرد به این معنا که به شرط هم‌رای بودن افراد با سیاست‌های دولت، انتصاب آنها در آن جایگاه صورت می‌گیرد. این نکته هم حائز اهمیت می‌باشد که در عموم جایگاه‌ها، انتخاب مجدد بلامانع می‌باشد و با وجود توافق بین افراد تصمیم‌گیر، همچنان آن فرد در پست و جایگاه خود باقی خواهد ماند. در حقیقت با بررسی ساختار نظام مهندسی می‌توان متوجه نقش کارگزاری وی شد که عملاً این نقش نیز به صورت کاملاً وابسته به دولت انجام می‌گیرد.

نسبت به دانشگاه:

در سطح کلان نیز با وجود فارغ‌التحصیلان بسیار زیاد، در رشته‌های مهندسی که خروجی وزارت علوم و تحقیقات می‌باشند، دولت نتوانسته و یا نخواسته است که با نگاهی واقع‌بینانه نسبت به کاهش ظرفیت‌های دانشگاهی در رشته‌های مهندسی اقدام نماید تا نسبت عرضه و تقاضا متعادل تر شود. این موضوع به نحوی است که اکثریت شاغلان در حوزه خدمات مهندسی که کم‌تر از ۱۰ درصد از فارغ‌التحصیلان می‌شوند، اشتغال در این حوزه را به عنوان شغل دوم در نظر می‌گیرند. نکته جالب توجه دیگر در خصوص ساختار متعارض خدمات نظام مهندسی در کشور ریشه در نظام آموزش عالی کشور دارد. مبنای ورود به حرفه مهندسی گذراندن موفق آزمون از سوی وزارت راه و شهرسازی می‌باشد در حالی متولی آموزش مهندسان وزارت علوم می‌باشد. این در حالی می‌باشد که محتوای آموزشی مصوب وزارت علوم به صورت کلی عاری از منابع مورد ارزیابی مهندسان توسط وزارت راه و شهرسازی می‌باشد.

این موضوع را شاید بتوان در منافع متعارض تصمیم‌گیران در این حوزه جستجو کرد. چرا که بر اساس فرایند پیش‌بینی شده در قانون و آیین‌نامه‌های مربوطه یک فرد پس از فارغ‌التحصیلی و طی تشریفات تعریف شده در قانون در سن ۲۷ سالگی می‌تواند وارد حرفه مهندسی گردد. لذا می‌توان این موضوع را نیز یک تعارض منافع در سطح کلان دولت در انتخاب بین منافع جامعه مهندسی و مردم و منافع حاکمیتی مشاهده نمود. این موضوع را می‌توان مصداق تعارض وظایف دانست چرا که وظیفه دانشگاه آموزش متقاضیان برای ورود به حرفه می‌باشد در حالی در عمل با توجه به نقش و مسئولیت دولت در ایجاد اشتغال، این طوی می‌توان برداشت کرد که نقش دانشگاه به محلی برای مشغول کردن جوانان و ایجاد وقفه و ورود به جرگه عظیم متقاضیان کار در نظر گرفت.

نسبت به اشتغال همزمان کارمندان:

طبق قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب سال ۱۳۷۴، سازمان نظام مهندسی ساختمان، سازمانی غیردولتی است. با توجه به اینکه عضویت و فعالیت برای امور طراحی و نظارت ساختمان، شغل محسوب نمی‌شود، افراد شاغل در دستگاه‌های دولتی منع قانونی برای فعالیت در آن نداشتند اما برخی از ارگان‌های دولتی، با توجه به وظایف ذاتی و ماموریت تعریف شده، دارای اشتراک

و یا تعارض منافع با سازمان نظام مهندسی ساختمان هستند و بر عکس از قدرت ناشی از جایگاه خود برای اثرگذاری یا تصمیم سازی در ساختار نظام مهندسی استفاده می کنند.

نسبت به ارتباطات پسا شغلی و مسئله درب گردان:

درب گردان به معنای اشتغال بازنشستگان یا مستعفیان بخش دولتی در بخش خصوصی یا بالعکس است. این پدیده از جنبه های گوناگونی باعث ایجاد تعارض منافع می شود. اهمال کاری در نظارت یا قاعده گذاری با انگیزه استخدام در بخش خصوصی پس از خاتمه فعالیت در مشاغل حاکمیتی یکی از این موارد است. که در ساختار پیچیده نظام مهندسی کشور این موضوع در کنار اشتغال هم زمان وجود دارد.

از سوی دیگر جدا شدن افراد از دستگاه ها و وزارتخانه های مختلف و تأسیس شرکت های جدید به منظور همکاری با دستگاه سابق متبوع خود، از زمینه تعارض منافع بالایی برخوردار است (آگاهی از جزئیات قوانین و سیاست ها، ارتباطات قوی با سازمان قبلی، رانت های اطلاعاتی، ...) و مصداقی از درب های گردان محسوب می شود.

نسبت به بدنه کارشناسی و مدیران:

کلیه کارشناسان در حوزه های مختلف تصمیم سازی و مدیران در حوزه های تصمیم گیری به صورت ساختاری از نوعی اطلاعات مطلع می شود. لذا در صورتی که گردش این اطلاعات آزاد نباشد، برای آنها نوعی رانت اطلاعاتی ایجاد شده و در معرض تعارض منافع شدید قرار می گیرند. که با توجه به امکان اشتغال آنها در ساختار نظام مهندسی و بخش خصوصی، ایجاد یک موقعیت تعارض منافع شدید می کنند.

این موضوع در حالی می باشد که دولت برای تولید و نگهداری داده در قلمرو مأموریتی خود تدبیر و هزینه زیادی را متحمل می شود. به همین دلیل نوعی احساس مالکیت نسبت به آن داده ها پیدا کرده و به صورت طبیعی (و گاهاً علیرغم تکالیف تصریح قانونی) در برابر به اشتراک گذاری داده ها مانع تراشی کرده و از این کار خودداری می کنند.

۲- تعارض منافع در نظام مهندسی

نسبت به سطوح مدیریتی:

با وجود آنکه سازمان نظام مهندسی ساختمان سازمانی غیردولتی است اما طبق قانون اجازه استفاده از بودجه عمومی دولت را دارد و مهمتر از آن، انتخاب رئیس سازمان با معرفی سه تن از سوی وزیر راه و شهرسازی و انتخاب یکی از این افراد توسط رئیس جمهور انجام می شود. حال اگر با توجه به ساختار سازمان نظام مهندسی یک مقام از مجموعه ای بالا دست وزارت راه و شهرسازی همچون یک نماینده مجلس به عنوان رئیس سازمان انتخاب گردد، با توجه به نقش نظارتی نمایندگان مجلس، منافع متعارض اصلی اینجا نمود پیدا می کند که رئیس سازمان نظام مهندسی، همزمان نقش نظارت بر دستگاه خود دارد. حتی اگر از اصل ۱۴۱ قانون اساسی مبنی بر ممنوعیت بیش از یک شغل (مصوب ۱۳۷۳) چشم پوشی کنیم، این پرسش مطرح است که چرا فردی که عضویت در عالی ترین بازوی نظارتی کشور، مجلس شورای اسلامی، را دارد باید اکنون رئیس سازمانی باشد که از بودجه عمومی ارتزاق می کند.

نسبت به ارائه خدمات مهندسی:

ساختار نظام مهندسی در موضوعات مختلف همچون ارجاع کار، حق الزحمه و ارتقاء پایه سبب می شود مهندسان در ارائه خدمات خود بین منافع شخصی و منافع جامعه میل به منافع شخصی داشته باشند. این موضوع را می توان در امضا فروشی، همراهی ناظر با مجری در تخلفات و .... مشاهده نمود. این موضوع به واسطه سیاست های دولت در بخش وزارت راه و شهرسازی، تصمیم گیری در خصوص این سازمان دچار تعارض منافع می باشد.

از طرف دیگر برخی مهندسان و مسئولان سازمان های عمومی و دولتی به تدریج علاقه مند شدند که در سطح مدیریت سازمان های نظام مهندسی ساختمان استان ها حضور پیدا کنند و رسماً دو سوی میز بنشینند و تعارض منافع دیگری را دامن بزنند. در

ساخت‌وسازهای شهری و اشخاصی که طبق دستورالعمل وزارت راه و شهرسازی تا ابتدای سال ۹۷ امکان فعالیت هم‌زمان در ۹ دستگاه دولتی مورد ذکر در ابلاغیه و نظام‌مهندسی را دارند، مصادیق تعارض منافی همچون موارد زیر معرفی شده است:

- ❖ هم‌زمانی نقش ناظر و مجری منتج از وظایف نظارتی وفق ماده ۳۴ و ۳۵ قانون نظام‌مهندسی و کنترل ساختمان برای افراد شاغل در شهرداری‌ها و سایر مراجع صدور پروانه و کنترل و نظارت بر اجرای ساختمان.
  - ❖ هم‌زمانی اشتغال کارکنان وزارت راه و شهرسازی در صورتی که خود مشغول ارائه خدمات طراحی، اجرا و نظارت در ساخت‌وساز شهری هستند.
  - ❖ هم‌زمانی انجام وظایف تعیین صلاحیت و صدور پروانه اشتغال به کار مهندسی و اشتغال به امور مهندسی.
  - ❖ ایجاد روابط خارج از ضابطه با متقاضیان ساخت‌وساز در مراجعه برای اخذ پروانه ساختمانی و هدایت آن‌ها به دفاتر ارائه‌دهنده خدمات مهندسی توسط کارکنان ادارات و وابستگان و شرکای ایشان.
  - ❖ تنظیم و تدوین دستورالعمل‌ها و ضوابط ساختمانی توسط اشخاصی که خود شاغل در ساخت‌وساز و منتفع از آن ضوابط هستند.
  - ❖ پیش انداختن در صف و تسریع در انجام امور پروانه‌های ساختمانی توسط کارکنانی از سازمان‌های مرتبط با ساخت‌وساز که خود متصدی خدمات مهندسی آن پروانه هستند.
- از سوی دیگر در کنار تعارض منافع پیچیده بین مالک و مهندس ناظر مواردی همچون پذیرش ریاست شورای مرکزی هم‌زمان با نمایندگی مجلس با توجه به نقش نظارتی نمایندگان مجلس سبب بروز تعارض منافع در محدوده فعالیت‌های ساخت‌وساز شهری می‌گردد. علاوه بر موارد مورد اشاره برخی دیگر از مواردی که موارد تعارض منافع در ساختار نظام‌مهندسی می‌شوند به شرح زیر می‌باشد:

- ❖ تصدی مسئولیت در نظام مهندسی و شرکت‌های فعال در این حوزه
  - ❖ ارجاع کار به دوستان، نزدیکان و وابستگان
  - ❖ استفاده از اطلاعات و تصمیمات مؤثر بر فضای کار مهندسان
  - ❖ استفاده از مزایای ناشی از جایگاه خود
  - ❖ جایگاه تصمیم‌گیری در خصوص نحوه فعالیت برای مهندسان و خود
  - ❖ تصمیم‌گیری در خصوص منابع حاصل از فعالیت مهندسان در راستای منافع شخصی
- راهکارهای پیش‌بینی شده در ساختار نظام مهندسی جنبه اخلاقی دارد که ابزار مناسب برای کنترل و پیش‌گیری از تعارض منافع نمی‌باشد. در اجرای ماده ۲ مکرر آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان، موضوع ماده ۱ تصویب نامه مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۲ هیات وزیران در خصوص تدوین و ابلاغ "نظام نامه رفتار حرفه‌ای اخلاقی در مهندسی ساختمان" ۵ اصل اخلاقی جهت ارائه خدمات مهندسی پیش‌بینی شده است که دو اصل آن به شرح زیر می‌باشد:
- ۱- رجحان منافع عمومی، حفظ محیط زیست، میراث فرهنگی و رعایت قانون بر منافع شخصی خود و صاحبان کار به هنگام تعارض منافع.

۵- اجتناب از تکفل هم‌زمان اموری که زمینه و موجبات نمایندگی یا قبول منافع متعارض را فراهم آورد.

که در این نظام نامه مصادیق رفتار حرفه‌ای منطبق بر اصول ۵ گانه نیز پیش‌بینی شده است:

- اطلاع دادن وجود مواردی که بالقوه معارض با منافع صاحب کار یا استخدام کننده خود یا مواردی را که کی داند بعداً با منافع آنان معارض خواهد شد، قبل از شروع کار به آنان.
- دادن آگاهی پیشاپیش و در حین همکاری در حد لازم به کارفرما یا استخدام کننده خود در مورد شرایطی که قرار گرفتن او در آن می‌تواند بر قضاوت مهندسی وی اثر بگذارد یا از کیفیت خدمات مهندسی وی بکاهد.

• خودداری از انجام تعهد در قبال صاحبکار، مشتری یا استخدام کننده خود در مواردی که به منافع عمومی و محیط زیست لطمه وارد آید.

اما این آیین نامه بدون پشتوانه اجرایی، راهکار مناسبی برای از بین بردن تعارض منافع و یا مدیریت آن نمی باشد. بند د ماده ۳۲ قانون نظام مهندسی نیز، ارایه خدمات مهندسی طراحی، اجرا و نظارت توسط اشخاص حقیقی و حقوقی که مسئولیت بررسی یا تأیید نقشه و یا امور مربوط به کنترل ساختمان آن پروژه را نیز بر عهده دارند، یک تخلف می باشد. اما ساختاری برای کنترل این موضوع وجود ندارد.

۶- نتیجه گیری

تعارض منافع شرایطی است که در آن افراد یا نهادها (که می تواند دولت، رسانه، کسب و کار یا سازمان مدنی باشد) مواجه با انتخاب بین وظایف خود و منافع شخصی شان می گردند. این شرایط در هر سازمان و هر فردی در موقعیت های مختلف امکان ظهور دارد. سازمان نظام مهندسی، سازمانی غیردولتی است که در جهت تحقق قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب سال ۱۳۷۴ به صورت رسمی تاسیس شده است و پروژه های شهری در ذیل این نظام اجرا می شوند.

به نظر می رسد تعارض منافع موضوعی است که در کشورهای مختلف مورد توجه قرار گرفته و تنوع و مصادیق آن دائماً در حال افزایش است. هم چنین، به خصوص در حوزه حقوق عمومی که اعتماد عمومی به دولت در آن مطرح می شود، لازم است قوانین و مقررات موجود به نحوی متناسب با نیازهای عمومی این حوزه و همگام با هنجارهای پذیرفته شده بین المللی تغییر کرده و به ویژه در عرصه نظام مهندسی که از جمله مهم ترین و اساسی ترین ساختارهای اجرای پروژه ها در کشور است، مقررات مناسب تدوین و اجرا شود. بنابراین، شایسته است که بدو تعارض منافع به نحوی که بتواند غالب مصادیقی که بر شمرده شده یا ممکن است قابل معرفی باشد را در متن قانون وارد و ضمن ترسیم احکام اصلی آن، قوانین متعارض و مصادیق تخلف با قید تصریح، نسخ و سپس مقررات لازم، جهت تنظیم امور و پیشگیری یا مدیریت اقسام تعارض منافع در گستره نظام مهندسی تدوین گردد. بدیهی است در این خصوص مطالعات میدانی جهت شناخت مصادیقی از تعارض منافع در نظام مهندسی که با توجه به رژیم حقوقی کشور ایران فاقد مشابه خارجی بوده یا به هر علت کمتر شناخته شده است، ترتیب داده شود.

در این تحقیق برخی از مهم ترین تعارض منافع ها در ساختار نظام مهندسی کشور شناسایی و تحلیل گردید که امید است با راهکارهای قانونی و وضع باید و نباید ها، این جایگاه ها از بین برده شوند.

۷- مراجع

1. Anonymous. Law West's Encyclopedia of American Conflict of Interest. <http://www.answers.com/topic/conflict-of-interest> (accessed in 2011)
2. Anonymous. Black's Law Dictionary. <http://www.blackslawdictionary.com>
3. Managing Conflict of Interest in the Public Service OECD Guidelines and Country Experiences
4. Transparency international, <http://blog.transparency.org/2009/07/27/what-is-a-%E2%80%98conflict-of-interest%E2%80%99/>
5. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0896:FIN:EN:PDF#page=51>
6. Regulating Conflicts of Interest for Holders of Public Office in the European Union- A Comparative Study of the Rules and Standards of Professional Ethics for the Holders of Public Office in the EU-27 and EU Institutions http://ec.europa.eu/dgs/policy_advisers/publications/docs/hpo_professional_ethics_en.pdf#page=27
7. Managing Conflict of Interest in the Public Service OECD Guidelines and Country Experiences
8. http://www.oecd-ilibrary.org/governance/managing-conflict-of-interest-in-the-public-service_9789264104938-en Digirolamo JA. Conflict in organizations. http://turbochargedleadership.com/docs/Conflict_in_Organizations (accessed in 2011)
9. Anonymous. Conflict of Interest: IRS Sample Policy Annotated for Grantmakers, Legal Services and Ethical Standards Group.

http://www.cof.org/files/Documents/Building%20Strong%20Ethical%20Foundations/Conflicts_of_Interest_IRS_Sample_Policy (accessed in 2011)

۱۰. تعارض منافع، دسته بندی و مفهوم شناسی، ۱۳۹۶، شماره مسلسل: ۱۵۴۴۸، دفتر مطالعات اقتصاد مجلس شورای اسلامی
۱۱. تعارض منافع، راهکارهای پیشگیری و مدیریت، ۱۳۹۶، شماره مسلسل: ۱۰۸۵۱، دفتر مطالعات اقتصاد مجلس شورای اسلامی
12. Anonymous. Some Observations on Public Inquiries .www.ontariocourts.on.ca/coa/en/ps/speechs/publicinquiries.html (accessed in 2011)
13. Thompson DF. Understanding financial conflicts of interest. N Engl J Med 1993;
14. Mesick ML. Conflict of Interest. <http://www.boeing.com/companyoffices/ab> <http://rc.majlis.ir/fa/news/show/764425> (accessed in 2011)
۱۵. بررسی شیوه های کنترل فساد در کانادا، دفتر مطالعات سیاسی مجلس شورای اسلامی، آذر ماه ۱۳۸۴.
16. Anonymous. This Document, Prepared by the Legislative Counsel Office, is an Office Consolidation of This Act. <http://www.gov.pe.ca/law/statutes/pdf/a-09> (accessed in 2003)
17. Anonymous. Values and Ethics Code for the Public Service in Canada, Chapter 2: Conflict of Interest Measures.www.tbs-sct.gc.ca/pubs_pol/hrpubs/TB_851/vec-cve1-eng.asp (accessed in 2011)
18. Anonymous. AAU Framework Document on Managing Financial Conflicts of Interest, Association of American Universities Framework Document on Managing Financial Conflicts of Interest. www.aau.edu/WorkArea/showcontent.aspx?id=6360 (accessed in 2011)
19. Anonymous. Summary of the Conflict of Interest Law for Municipal Employees. http://www.mass.gov/?...summary_municipal (accessed in 2011)
20. Anonymous. Parliament of Canada. Conflict of Interest Code for Members of the House of Commons . <http://www.parl.gc.ca/HousePublication.aspx?DocId=30168338&mode=1&parl=30&se=c=1&language=E> (accessed in 2011)
21. Conflict of Interest Restriction and Disclosure, World Bank Public Sector and Governance Group, 2013.
22. Financial Disclosure SystemsDeclarations of Interests, Income, and Assets, World Bank Public Sector and Governance Group, 2013.

قوانین و مقررات:

۱. قانون اساسی
۲. قانون منع کارکنان دولت از مداخله در معاملات دولتی مصوب ۱۳۳۷
۳. لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷
۴. قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲
۵. قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳
۶. قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶
۷. قانون اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷
۸. قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴
۹. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰
۱۰. قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۱
۱۱. قانون شهرداری ها مصوب سال ۱۳۳۴
۱۲. قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب سال ۱۳۷۴
۱۳. آیین نامه اجرایی قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۷
۱۴. پیش نویس لایحه «مدیریت تعارض منافع در خدمات عمومی»
۱۵. دستورالعمل اجرایی منع پذیرش همزمان اموری که واجد زمینه و یا متضمن منافع متعارض است از سوی وزارت راه و شهرسازی در ۱۳۹۶/۱۱/۵